

מקדושים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ז

פרשת חוקת | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

"עֲשֵׂה לָךְ שָׁרָף וְשִׁים אֹתוֹ עַל נֶס" מצוה הקב"ה את משה רבנו לנוכח הנגף הנורא שהכה בעם בבואו עליהם הנחשים (כא, ח), "וְהָיָה כָּל הַנֶּשֶׁן וְרָאָה אֹתוֹ וְחָיָה".

וכאן מציפים חז"ל את התמיהה הידועה (ראש השנה כט, א): "וכי נחש ממית או נחש מחיה?"

תשובת חכמינו לכך ידועה, ויש בה כדי ללמד אותנו אודות כח קרבת אלקים ומעלת התפילה: "אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים".

המעשה המרגש הבא, אשר בגינו זכה עם ישראל ליהנות לאורו של אחד מענקי הרוח ואדירי התורה בדורות האחרונים, מעיד עד כמה אין טעם לתלות עיניים ברפואת בשר ודם, כי אם אך ורק באבינו אב הרחמן, הרופא הנאמן אשר בידו להעלות ארוכה לכל מחלה ולהביא מזור בכל מצב, ואף הנואש ביותר. ירושלים של מעלה, שנת תרצ"ו.

המונח 'טרבומה' אינו מוכר דיו לבני דורנו, וטוב שכך, אולם בימים הללו הוא הילך אימים על קטנים כגדולים, הכה ללא רחם ועשה שמות היכן שרק פגע.

הטרבומה, הלא היא מחלת עיניים זיהומית הנגרמת כתוצאה מתנאי מחיה ירודים, צפיפות אוכלוסין וריבוי גופים הנוצרים עקב כך, מתחילה בזיהום מידבק המתפשט מאיש לרעהו כאש בשדה קוצים, ובתהליך דגירה קצר ומבהיל היא פוגעת אנושות בעין עד שהאדם שנפגע ממנה מסתכן בעיוורון מוחלט ל"ע. ירושלים העתיקה, אשר בימים אלה ענתה בהחלט על ההגדרה 'אזור מוכה עוני', היוותה מצע פורה לחיידקים וגופים ממינים שונים, וכך מצאה לה אף הטרבומה כר נרחב לפעולה, מיום ליום גדל מנין הנפגעים, ומה שהפך את המחלה למבעיתה פי כמה זו העובדה שהיא פגעה בעיקר בילדים רכים.

בצאלל, ילד טהור עיניים ומחונן בכל מידה טובה, עילוי בכישרונות ובעל חשקת תורה שלא ידעה שבעה, צמח בצל יתמות קודרת ועל אף קשיי הפרנסה וטרדות הקיום, כשאמו הצדקנית מרת שרה רחל עושה הכל על מנת לגדלו לתורה וליראת שמים.

כשקם בצאלל יום אחד והתלונן על מיחוש בעיניו, החסירה האם פעימה. מבט קל בעיניו המגורות של הילד הבהיר כי אחז בהן חיידק כלשהו, ולנוכח המצב ברחוב והמחלה שפשטה והלכה מיום ליום, לא נותר כמעט מקום לספק. תיכף החישה צעדיה אל הרופא, וכשדמעות בעיניה התחננה כי יפריך את אבחנה, ייחלה שיגלה את אוזנה כי אך טעות היא זו ואין לילד כי אם דלקת קלה. אך לא. אשר יגורה בא לה, והאבחנה הרפואית תאמה במדויק את השערתה שלה.

הילד לקה בטרבומה, וראייתו - על פי כל סטטיסטיקה רפואית, תלך ותתדרדר במהירות עד שיאבד לחלוטין ולנצח את מאור עיניו.

'בצאלל שלי לא יוכל ללמוד?!' קוננה האם ונשאה קולה בבכי תמורורים, 'האם ייבצר ממנו להכיר צורת אות, לשקוע בדפי הגמרא הקדושים?'

הייאוש כמעט אחז בה, אולם תיכף ומיד קמה והכריזה בכל תוקף: 'לא יקום ולא יהיה!'

היא אחזה מעשה אבותיה ואמותיה בידה, נטלה תחת שכמה ספר תהלים קמוט וספוג דמעות ויצאה למסע רגלי מפרך בן כשעתיים, כשהיא סוחבת עמה את הילד בעגלה.

בסוף המסע מצאה את עצמה נשרכת אך בקושי, גוררת רגליה בואכה בית לחם ומועידה פניה אל המקום הקדוש בו - כך ידעה - ממתניה לה מאמע רחל ותפעל עבורה ועבור בנה יקירה ישועה ורפואה.

'אבא רחום וחונן' פרץ הילד בבכי ונתן דרור לדמעותיו, 'הלא היטב ידעת כי כל חשקי לעסוק בתורתך הקדושה. אנא! גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, תן לי את היכולת ללמוד וללמד, להתענג על מתקנות נופת התורה הקדושה ולראות את האותיות הקדושות!'

מעבר למחיצה ניצבה אמו, שופכת דמעות כמים ומעתיירה בתחינה רותחת מעומק לב של אמה, למען יזכה בנה לשבת בבית ה' כל ימי חייו ולהגות בתורה הקדושה, בעוד עיניו פקוחות לחזות בנועם זיו התורה.

הילד הטהור מצדו לא הסתפק בתפילה בלבד, אלא הוסיף והתחייב בפה

המשך בעמוד ב'

שיש להן מאבותיהם פטריקא [צוואה] שאמר להם הקול קול יעקב, שהן מתפללין ונשמעין ואנו באין עליהם סבורים בני כנענים הן והן מתפללין על הכנענים ואנו הורגין אותן, כיון שבאו ראו צורת פניהם משל עמלק ולבושיהן ושיחתן של כנענים, אמרו רבש"ע אין אנו יודעין מי הן, מכל מקום עשה בהם מדת הדין שנאמר 'אם נתן תתן את העם הזה', מיד 'וישמע ה' בקול שְׂרָאֵל' (ילקוט שמעוני רמז תשעד).

וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר וְנִשְׁעַן לְגָבֹל מוֹאָב" (כא, טו).

וזה שאמר החתוב 'וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר וְנִשְׁעַן לְגָבֹל מוֹאָב', כלומר, שהתפלות יהיו על דרך זה - שעל ידי תפילתו ומזמוריו ינטה עצמו לשוב מאחרי יצר הרע שנקרא 'ער', וידבק עצמו אל צדיק הדור שנקרא אב החכמה. וזהו 'וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר', ורצה לומר שפיכות התפלות מקירות לבו שנקראים 'נְחָלִים' יהיו על דרך זה - 'אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר', פירוש, אשר על ידי התפלות והמזמורים ינטה לשבת מאחרי יצר הרע הנקרא 'ער', וְנִשְׁעַן לְגָבֹל מוֹאָב', כלומר, וישען עצמו לגבול הצדיק הנקרא אב החכמה (מאור ושמש).

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וְיָרֵם מֹשֶׁה אֶת יָדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִטְּחוֹ פַּעַמִּים וַיֵּצְאוּ מֵיִם רַבִּים וּגוֹ" (כ, יא).

ידוע מנהג ישראל בעת עצירת גשמים מתאספים ברבים למקום אחד, אף שלא בבית המקדש מקום קרבתו וגלוי שכינה, וראש העם אומר דברים כבושים ואחר כך מתפללים בצבור כמבואר במסכת תענית, ורצה הקדוש ברוך הוא אשר משה ואהרן ילמדו את העם היאך יעשו לדורות בארץ ישראל, ויאמינו שגם בלי כח ועזו של משה אפשר לפעול בתפלת רבים, על כן צוה ה' להקהל עדה אל הסלע, ושם היה השכינה באותה שעה, ושמה יגיד משה ואהרן דבר הלכה ומוסר... והיה הרצון שיידברו משה ואהרן דבר הלכה ותוכחה ואחר כך יתפללו בצבור לצד הסלע, ובזה נתן מימיו (העמק דבר).

"וַיַּךְ יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תֶּתֶן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְגו': וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וְגו'" (כא, ב - ג).

אמר רבי תנחום בר חנילאי, כיון ששמעו שמת אהרן זיינו עצמן מבפנים ולבשו עצמם מבחוץ והן באו כבני אבליים אמרו יודעין אנו

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

הרה"ק רבני חיים בן עטר - האור החיים הק' זי"ע

ט"ו תמוז תק"ג

ד' תנאים הצריכין לקבלת תפלה. אחד, שיתפלל כעני הדופק על הפתח כדרך אומר (משלי יח, כג): 'תְּחַנְּנִים יִדְבַּר רֶשַׁ', ב' שייבש ממקור הרחמים, ג' זמן התפילה כדרך אומר (תהלים סט, יד): 'וְאֵינִי תַפְלִיתִי לָךְ ה' עַת רְצוֹן', ד' שתהיה תפלתו מפורשת ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון (אורח דברים ג, כג).

בצל קורתיו, להימלט מהגשם הסוער, אולם לשווא. נקישותיו לא נענו, כמו סירב רבו להיעתר לו ולהכניסו בצל קורתו, וכך על כרחו מצא את עצמו עומד ברחובה של עיר, ממתין עד בוש. רק כעבור שעה ארוכה נפתחה הדלת, או אז קיבלו האור החיים במאור פנים ומיהר להכניסו אל הבית פנימה ולהשיב את נפשו, תוך שהוא מנמק את התעלמותו מכך קודם לכן - בכך שזכה זה עתה לאורח רם מעלה, הלא הוא אליהו הנביא, וכל עוד שהה אצלו אליהו לא יכול היה להתפנות מעיסוק רם זה ולגשת לפתוח את הדלת.

אולם לא הסתפק האור החיים בזאת, אלא גילה את און תלמידו הגדול בסוד גדול ומיוחד, אחד מני רבים שנתגלו לו בביקור זה של אליהו הנביא. 'בליל שבת קודש' כך הורה לו אליהו הנביא, 'יש לומר את מזמור שיר ליום השבת - בעמידה דייקא!'

יש ומן השמים מגלים את אונזיהם של הצדיקים בסודות מכבשונם של עולם, ולעתים זוכים אף אנו, פשוטי עם ומעוטי השגה, להיחשף לטפח מצומצם מאותם גילויים מרעישים. במקרים מסוימים נוגעים גילויים אלו לתפילה ומנהגיה, וכפי שניזכר לראות.

הגילוי הבא, אשר נחקק לדורות ונקבע כמנהג קדוש עליו מקפידים בתפוצות ישראל, נתגלה מפי איש האלקים מקור מים חיים האור החיים הקדוש, וכפי שהעיד לימים תלמידו הגדול החיד"א, שבדידו הוי עובדא.

היה זה כאשר שהה החיד"א אצל רבו הגדול, דלה והרווה את צמאנו הרוחני מבאור הזוכה, עד שתם זמנם והחיד"א נאלץ להיפרד מרבו ולפנות לדרכו. אולם אך יצא אל הרחוב, והנה החל רזיף גשם קל שהפך בתוך רגעים למטר עז שהכה ללא רחם בכל הנקרה בדרכו.

מיהר החיד"א וסב על עקביו, נקש על דלת בית האור החיים וביקש להסתופף

התפילה מוטבעת אצלנו בדם. היא עוברת מדור לדור, על סגולותיה ומעלותיה כמו גם הזכות והחובה שבה, והיא באה לידי ביטוי ביותר פעמים והזדמנויות מאשר נוכל להעלות על הדעת. עד כדי כך, שיטת תפילה הנלחשת או נאמרת עשרות אם לא מאות פעמים ביום, ובכוחה להשפיע על המאורעות החולפים על האדם ואף לשדד את מערכות הטבע.

במה דברים אמורים?

על כך נלמד במעשה הבא, אותו מביא החיד"א (חדיד בטן פרשת תולדות, בשם המדרש).

בעל פרקעות לרוב היה האיש, עתיר נכסים ומחליט האם יציל מעשה ידיו ואם ידו פתוחה לכל דבר צדקה ולבו הרחום פתוח היה לכל עני ודך.

דא עקא, בכל הנוגע לאמונה בהשגחה פרטית ולהכרה בכך שיש מנהיג לבירה והוא הקובע ומחליט האם יציל מעשה ידיו ואם תשרה הברכה בעיסתו, לקה האיש בחסר ולא הפנים דיו עד כמה נכון הדבר.

פ'חי ונצח' יד' עשה לי אֵת החיל הזה' היה המשפט שהתווה את צעדיו והליכותיו, כל כולו נפוח היה מגאוה סרוחה על הצלחותיו אותן תלה בכישרונותיו ותו לא, וכל מי שניסה להאיר את עיניו אודות פחיתות ערכו ומיעוט יכולתו לפעול דבר מה ללא גזירת שמים - נתקל במשיכת כתף והבעת חוסר אמון בולטת. הוא אכן האמין באמת ובתמים, כי רק כוחו הוא אשר עשה לו את החיל הזה, והלך שולל אחר האשליה כביכול יכול הוא להשליך ידו על עצמו ועל כישרונותיו.

ויהי היום, והנה זקוק היה האיש לצמד שוורים, כח עבודה אשר בכוחו ליעיל את העבודה השדונית המרובים ולהביא לכך שמלאכת החרישה תיעשה בזמן מועט וברוח מרובה.

נטל האיש את צרור מעותיו, הועיד פניו את היריד הגדול אשר בעיר ויצא לדרכו כשבליבו מתנגן לחן עליו וכל כולו בטוח בדרכו.

אל השוק הועיד פעמיו באותו יום אורח רם מעלה, אשר מסיבות מובנות טרח להסתיר את זהותו ונראה היה סוחר ככל הסוחרים. היה זה אליהו הנביא זכור לטוב, אשר פגש בגביר בדרכו ופנה אליו בארשת תמה, כשהוא מברר להיכן מועדות פניו.

'אל השוק' השיב האיש, 'לרכוש שוורים עבור עבודת השדה'.

'אם יגזור השם יתברך' תיקן אליהו.

'לא ולא' התעקש הלה, 'הלא צרור המעות בידי, ומה כבר יכול לקרות?'

בתוך הדין ודברים, ללא ששם לבו לכך - נפל צרור הכסף מאמתחתו של האיש ונחת ארצה בדומיה. אליהו נטל את הצרור בלאט, פנה לדרכו ובחר להעניק לאותו אדם מנת חינוך, בכך שהטמין את הצרור אי שם במעבה היער, הרחק מעין רואים.

בא הסוחר אל היריד, והנה שוד ושבר. הצרור איננו, ועמו נמוגה גם התקוה לרכוש שוורים. הוא אומר, כל טרחו היה לשווא וכל מאמציו ירדו לטמיון. בלית ברירה סב על עקביו ועשה את דרכו לביתו, שם הצטייד בצרור מזומנים נוסף ופנה בשנית אל היריד. הפעם התחזה אליהו לאדם זקן, אשר אף הוא כקודמו פגש בסוחר על אם הדרך

ותהה לנוכח מעשיו ומטרת דרכו. גם כעת השיב העשיר כי הוא בדרכו אל היריד לרכוש שוורים.

'אמור: אם ירצה השם' הציע הזקן ניסוח נכון יותר לדבריו של הסוחר, 'או: בעזרת השם'.

אך גם הפעם, השיב הסוחר בשרירות וגבהות לבו: 'מדוע אומר כן, הלא הכסף באמתחתי, ומה לי לחשוש שמא יקרה משהו?'

אף בזה הפעם לימדו אליהו לקח, כשסכום הכסף שהביא עמו האיש זה עתה הלך בדרכו של הקודם ומצא את מקומו על שן סלע, אי שם במעבה היער.

הישינות המקרה גרמה לסוחר לחשב את צעדיו ולפשפש במעשיו. הוא ערך חשבון נפש נוקב ומטלטל, והגיע למסקנה המתבקשת אליה ביקש אליהו הנביא להטות את לבו.

'אוי לי' חשב במר לבו, 'הלא כפרתי בטובתו של מקום ולא תליתי ייבי בקב"ה!' בזה הרגע גמלה בלבו ההחלטה, והחל מאז לא עשה אף צעד ולא התבטא כלל בשום ענין טרם שיקדים לכך את המשפט 'אם ירצה השם'.

כעבור זמן מה נטל הסוחר בשלישית את צרור מעותיו, ותוך שעל לשונו כבר שגור המשפט 'אם ירצה השם' יצא בדרכו אל היריד. אליהו, אשר נגלה אליו הפעם בדמותו של נער עני ומעורר רחמים, בירר אצלו באשר למעוז חפצו, ונענה: 'אם ירצה השם אני הולך לקנות שוורים ביריד'.

רווה אליהו נחת מתשובתו, ופנה אליו בתחנונים כי יאפשר לו לשמש כנושא כליו ועוזרו האיש במסעו, שהרי עבור הסוחר יהיה בכך משום תועלת ואילו הוא יוכל להשתכר קמעה על מנת להחיות את נפשו בשכר פרוטות אלו.

נענה לכך הסוחר בנפש חפצה, ואכן התלווה אליו הנער העני בדרכו חזר מהיריד. אולם אז, בעוד צועדים השוורים בנחותות ומלחכים עשב בצד הדרך, נתקפו לפתע בהלה ותוזנית והחלו לשעוט הישר אל בין העצים במעבה היער העבות.

הסוחר התעשת בן רגע, תפס את עצמו והחל לרדוף אחריהם תוך שהוא מזרז את הנער לפעול כמותו ולחוש בעקבותיו, ואכן עד מהרה צמצמו את הפער בינם לבין השוורים ומצאו את עצמם ניצבים עד יד שן סלע, שם המתינו באורח נס צרורות הכסף שנעלמו לא מכבר.

פתח האיש את פיו בשבח ותהילה לבורא העולם, אשר חנן אותו וגמל עמו חסד בהשיבו לו את ממונו הרב. או אז עשה את דרכו בשמחה לעירו, כשלמרבית תדהמתו - ברגע בו נכנס לביתו נעלם משרתו כלעומת שבא, פרח לו איש האמת.

הרי לנו תפילה נעלית, מרוממת, אשר כל כולה שתיים או שלש תיבות.

אם ירצה השם. בעזרת השם. יעזור השם.
רמז נאה לכך מצא הרה"ק בעל 'אמרי חיים' מו"זינץ בפרשת השבוע, בפסוק הפותח את הפרשה: 'זאת חַקְתָּ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְאָמֹר'. וכך פירש וגמל חיים - היכן שרק יפנה האדם וטרם כל פעולה שיבצע, עליו להתאזר באמונה תמימה, לתלות מבטחו ולהשליך 'יבן' על אלקי השמים והארץ שבידו הארץ ומלואה וכל המתרחש בה. זאת חוקת התורה וזהו שורש ויסוד העבודה, שיאמר בכל דבר וענין: 'אֲשֶׁר צִוָּה ה'.'

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

המשך מעמוד א'

מלא כי כל שישבו אליו מאור עיניו - יקדיש את ראייתו לצמיתות לעסק ועמל התורה הקדושה בלבד, ולא יעשה שימוש בכח הראייה לאף צורך שבעולם מלבד זאת.

ויהי בבוקר, והמקום היה לחרדת אלקים. מופת ברור ומוחשי נתגלה באחת, כשאך פקח הילד את עיניו וזעק לאמו בהתלהבות: 'מאמע, אני רואה!' גל של הודיה ושבח לבורא העולם שטף את הבית וסחף אחריו את השכנים, כשהכל נוכחים לראות את הישועה העל-טבעית במו עיניהם ומבינים היטב כי זאת ה' היתה זאת.

הילד, אשר שמר את הבטחתו בעת צרה ועשה חיל בתורה מעל ומעבר לכל תחושת אפסות, צמח והיה לאחד ממאורי הדורות, הלא הוא רבה של ירושלים הגאון ר' בצלאל זולטי זצ"ל.

קרבן אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

מיחידי הסגולה שזכו להתבשם לאורו של הרה"ק ר' נחמן מברסלב, עוד בשנים בהן טרם יצא שמו בעולם, היה החסיד המופלג ר' שמעון מקרימניצ'וק.

חסיד המתחסד עם קונו היה ר' שמעון, בעל מעשים ורב כח בתורה, ובנוסף לכך היה בעל חושים ורוחניים מוזכנים ויכולת אבחנה חדה. כשהבחין באברך הצעיר והבלתי נודע, תהה על קנגנו והבין כי ניצב לפניו בן עליה מופלג העתיד להאיר את עיני ישראל.

משעמד על טיבו של האברך הקדוש, שם עצמו ר' שמעון כאסופה הנדרסת לפניו והתאבק בעפר רגליו, שתה מבארו והסתופף בצלו. לימים אף זכה ר' שמעון לשמש בקודש לפניו ולצקת מים על ידיו, כשרבו הגדול וזכר לו את חסד נעוריו בהידבקו בו מקדם.

ביקש ר' שמעון לשבת בשלוה, לעבוד את קונו ולהתעלות במעלות התורה והחסידות באין מפריע, אלא שאז קפץ עליו רוגזו של בנו הפעוט. ביום מן הימים תקפה מחלה קשה את הילד, וכדרכן של מחלות בעידן בו טרם הומצא הפניצילין ועדיין לא היה מענה בדרך הטבע לזיהומים ונגיפים מסוגים שונים - קצרה יל הרופאים מלהושיע.

'חוש נא אל הרבי!' האיצה בו רעייתו, 'זכור את בננו לפניו, והוא בכוחו הגדול ודאי יעיתר בתחינה לפני היושב במרומים שיעלה ארוכה ומרפא למחלתו'.

לא התמהמה ר' שמעון, אלא נענה תיכף לעצת אשתו והחיש צעדיו אל ככר העיירה, שם פנה אל העגלון הראשון שנקלע מולו ובארשת לחוצה תחב לידו סכום כסף נכבד, לאמר: 'דרכי אצה לי, עשה הכל כדי להגיע מהר לרבנו'.

אך דרך ר' שמעון על מפתן דלתו של רבנו, וכמו נפתח סכר דמעותיו והוא השתפך בבכי בלתי נשלט, כשהוא מזכיר את שם הילד ושם אמו ומפציר ברבנו כי יעיתר עבורו.

אולם מבטו הקודר של הרבי ושתיקתו הנוקבת דיברו כמו מעצמים. הרבי נתן בו מבט עגום, נאחז בשתיקה ונתן ר' שמעון להבין לבד.

'אוי ואבוי לנו' נשבר לבו בקרבנו, 'ודאי גזירה היא משמים ואין מה לעשות בנידון'.

שב ר' שמעון לביתו, השפיל מבט וסיפר לרעייתו בכמה משפטים קצרים אודות ביקורו אצל הרבי, השתיקה הנוראה וגזר הדין שכלל הנראה אינו לטובה.

'לא ולא' סירבה האשה להתייחס, 'הלא רבנו עצמו חזר שוב ושוב כי אין יאוש בעולם כלל, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם - אל יתייחס מן הרחמים! אל לנו להרים ידינו בייאוש, כי אם אדרבה להתחזק באמונה שלימה ולשפוך דמעות כמים בתפילה וזכה למען רפואת בנינו'.

דבקה האשה באמונתה, ואת הלילה העבירה לצד מיטת בנה הפעוט כשהיא מפזמת לעצמה בקול מלא תקוה מזמור אחר מזמור, שופכת שיח וגם דמעות לפני אבא שבשמים, אולי יחוס אולי ירחם.

בבוקר המחרת פנתה לבעלה בטון בוטה, מפצירה בו לנסוע שוב אל הרבי. 'מי יודע, שמא שעת רצון ורחמים לפני בשעה זו, ואולי בכל זאת נפעל עבור הילד'.

הופיע ר' שמעון לפני הרבי, ובשפל קול חזר על בקשתו מאמש. 'התעורר נא ר' שמעון וימלא לבך שמחה! נשמע קולו המתורנן של הרבי, 'אמת שכבר נגזרה הגזירה ועל כן לא יכולתי לפעול אמש מאומה. אולם רב כוחה של תפילת אֵם, עד שפעלה כי לא זו בלבד שתעלה רפואה לילד, אלא שיזכה לאריכות ימים מופלגת!'

בצעים מתרוננים שב ר' שמעון לביתו, שם נכח לראות בחוש כיצד מתממשת נבואתו של הרבי וכי מדבריו לא נפל כחש השערה. הילד הלך והתחזק מרגע לרגע, חמום ירד והוא התחזק והלך עד שהבריא והיה ככל האדם.

לימים עלה ארצה אותו ילד, שגדל והפך לאחד מגדולי החסידים ואנשי הרוח בעדת ברסלב. השתכן בארץ הקודש והאריך ימים באופן מופלג ביותר, עד שהסתלק בגיל מאה!

מילתא חדת"א

פניתי תפילה מלקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

הפצרה בצדיקים

מספר על הרה"ק בעל עטרת צבי מוידטשוב ע"ה שהזכירו לפניו אשה המקשה לילד שהרופאים אמרו נאש לחיי העבר. אמר הרבי עבור זה צריך לטבל תחת הקרח, ויצא אל הנהר דניסטר ותרב גזיו דברדא וירד לטבל, בשהותו שם תחת המים נעלם ממנו מקום החור ולא היה יכול לעלות מתחת הקרח, נמלך בדעתו ואמר, רבוננו של עולם הלא חיי כבר אבודות הצל נא לפחות את הילד שיצא לשלום, ותכף בחשבו זאת מצא את הפתח ועלה וחזר לביתו, ובאו ובשרו שילדה האשה בן למזל טוב. אמר חתנו הרה"ק מראלא ע"ה, חשבתי שהילד הזה שחונתי הקדוש מסר נפשו עבורי בנדי יגדל להיות מלך המשיח, אבל בסופו של דבר היה זה משמד ומסור שהצר לאחיו מישראל, והגם שאין לילוד אשה השגה במדרגת רוח הקדש של בעל עטרת צבי ע"ה, מכל מקום רואים שצדיק הוא ה' שרחם על עמו ישראל ורצה שהילד הזה לא יצא לאויר העולם.

הבנת הטוב

סוף דבר הכל נשמע, כי אדם קרוץ מחמר אינו יודע להבחין מה לתועלתו ומה לרעתו, ועליו לבטח בה' ולדעת שכל מה דעבד רחמנא לטב עבד, ויקבל באהבה כל הבא עליו בין לטובה בין מה שנדמה לו פגעה, כי בנדי שגם זו לטובה אלא שטחו עיניו מראות. ועל כך מבקשים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה, ולקאורה מה מקום יש להוסיף לטובה' הלא בנדי שמשאלות לב האדם שיהיה לו טוב. אלא פרוש בפסרים, כי אמנם האדם חפץ בטובה, אך שמא אינה טובה עבורו ומה שרוצה זאת הוא רק מחמת שהוא חושב שזה טובה, אם כן מנין לו לדעת על מה לבקש. על כך אנו מבקשים שימלא ה' את משאלות לבנו, אך רק פאשר זה לטובה' באופן הטוב ביותר עבורנו, ובאדם יש ממשאלות הלב שלנו שאינם לטובה בקשתנו שלא ימלא ה' משאלות לב אלו. וכך הדבר גם בכל מקרה העובר עליו, האדם בחסר הבנתו חושב שיש כאן משהו רע חלילה וחס כי אינו יודע מה טוב עבורו, ויש לו לדעת כי כל מקרה העובר עליו הנו לטובתו האמתית. אמנם מצאנו שנתן לבקש על כך, שאם הטובה האמתית בעבורי היא דרך דבר הנראה פגע, עזרתי אלקי צורי הכל יכול ואין דבר הנפלא ממנו, ובנדי לא נפלא ממנו שאזכה לטובה באופן שגם ארגיש שזו טובה עבורי, אבל פאשר מתרגש על האדם דבר שלא כרצונו יקבל זאת באהבה ובאמונה שהקדוש ברוך הוא עושה הכל לטובה עבורו.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

חובת התפילה על הזולת

שגור על לשון הבריות מאמר חז"ל הנודע (בבא קמא צב, א): "כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא עננה תחילה", ואכן האריכו והכבירו הקדמונים בגודל מעלת המתפלל על זולתו ועד היכן מגיע כוחה של תפילה מעין זו. אכן, רבותינו זכרונם לברכה למדים מהנאמר בפרשה (כא, ז): "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ונבד התפלל אל ה' וקטר מעלינו את הקחש ויתפלל משה בעד העם", כי אין מדובר בהמלצה או הנהגה טובה גרידא, כי אם זהו חיוב גמור. לא זו בלבד, אלא בביתו חריף זה מתבטאים חז"ל (מדרש הגדול כאן): "מיד ויתפלל משה בעד העם", לא עיבב מלבקש עליהם רחמים אף על פי שהלשינו עליו... אמר רב חנינה סא בשמיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא". באופן מיוחד הציע הרה"ק ר' יהושע ממאנסטרישץ (ערכי יהושע מערכת ת אות כה בשם אביו) לבאר את דברי הגמרא אודות המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר. הנה נאמר (משלי כו, י): "רעך ורע אביך אל תעזב", ופירוש חז"ל כי הכוונה לקב"ה שהוא כביכול רע לכנסת ישראל, ואמרו חז"ל כי בשעה שהאדם בצער מצטער השכינה אף היא, וכלשון המשנה (סנהדרין מו, א): "בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזורעי". אם כן, החכם יתבונן בדבר ויכוון ביותר לצער השכינה הנגרם מצערו שלו, וזהו 'המתפלל על חברו' שהרי הקב"ה הוא רע של כנסת ישראל, וזהו יזכה שתיענה תפילתו וייגאל מצרתו.

מהכתובים שנאמרו בלשון הקודש. טעם נוסף ניתן להוספת פסוקי נחמיה, משום שישנה דעה כי זוהי למעשה תפילה שנשא דוד המלך ברוח קדשו על דורם של עזרא ונחמיה. אחרונים אחרים כתבו כי טעם אמירת 'ויברך דוד' הוא כהמשך לאמירת 'ברוך ה' לעולם אמן ואמן' בפסוקי דזמרה קודם לכן, ועל זו הדרך אנו ממשיכים ואומרים את ברכתו של דוד שאת מזמוריו אמרנו זה עתה. למנהג לפיו יש לומר בנוסף גם את פסוקי נחמיה, מבואר באחרונים כי ממשיכים ואומרים עד (פסוק יא): 'ואת רפיהם השלכת במצולת כמו אבן במים עזים', כדי לקשר את אמירתם עם שירת הים הבאה תיכף לאחר מכן.

איפן ומנהגי האמירה

אם כי מההרי"ל - אבי מנהגי אשכנז, נהג שלא לעמוד באמירת 'ויברך דוד' (הובא בדרכי משה או"ח נא, ח), ואכן, ישנן דעות (ב"ח סי' נג) כי אדרבה על פי הקבלה יש להקפיד לשבת בעת אמירת 'ויברך דוד', אולם למעשה נהגו בקהילות אשכנז לעמוד בעת האמירה (דרכי משה שם). אכן חלוקים המנהגים והדעות באשר לקטע בו יש לעמוד. יש שכתבו (דרכי משה שם) כי על המתפלל לעמוד מתחילת הקטע עד 'ומהללים לשם תפארתך', ואחרים נקטו (מגן אברהם או"ח נא ס"ק ט בשם הכוונות) כי יש לעמוד עד אמירת 'אתה הוא ה' האלקים'. מנהג נפוץ היה לשחות בעת אמירת 'מודים אנחנו לך', אולם כתבו הראשונים (הובא בדרכי משה שם ס"ק ט בשם תלמיד רבנו יונה) כי טעות בידם ואין לנהוג כן. מנהג מעניין בפני עצמו הובא בפוסקים (באר היטב או"ח נא, ז בשם משנת חסידים, וכן בשו"ע הרב בשם הראי"ה) לפיו בעת אמירת 'אתה מושל בכל' יש לתת צדקה. בפרטי המנהג הובא (משנת חסידים שם) כי יש לתת במעמד זה שלש פרוטות לצדקה - אחת לקופה ושתיים לגבאי.

קרוב לסיום אמירת פסוקי דזמרה, לאחר מזמורי ההילולים וקודם שירת הים, נהגו ישראל לומר את ברכת דוד הפותחת בפסוק (דברי הימים א כט, י): "ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל", העוסקת בשבח שנשא דוד המלך להשי"ת בערוב ימיו ולפני קהל עדת ישראל, לאחר שהתנדבו העם בנפש חפצה והרימו נדבתם לבנין בית המקדש ביד שלמה בנו. טעמים שונים ניתנו לאמירת פסוקים אלו, כמו גם מנהגים חלוקים בקרב עדות ישראל, ועל כך נרחיב בע"ה במאמר הבא.

מקור וגדר הדבר

הובא בפוסקים (טור או"ח סי' נא) בשם תיקון הגאונים, כי נהגו לומר בפסוקי דזמרה החל בפסוק 'ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל' עד (שם פסוק יא): 'ומהללים לשם תפארתך'. עוד הובא (שם) כי יש הנוהגים להוסיף את הפסוקים האחרונים בספר נחמיה (פרק ט פסוקים ה - יא), וכבר פלפלו האחרונים (ליקוטי מהרי"ח ח"א ועוד) בכך שפתיחת אמירתם של פסוקים אלה הינה באמצע פסוק (פסוק ה): 'ויאמרו ה' ה' וישוע וקדמיאל בני חשבניה שרביה הויה שבניה פתחיה קומו ברכו את ה' אלקיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה'. אכן יש שמסיבה זו נהגו לפתוח הוספה זו בפסוק הבא (פסוק ו): 'אתה הוא ה' לבדך'.

טעם הדבר

יש שכתבו (ראה עמק ברכה בסידור צלחת דאברהם עמוד רכג אות א) כי טעם אמירת פסוקים אלו הוא משום שקודם לכן אומרים בפסוקי דזמרה את מזמורי דוד המלך, ולפיכך מוסיפים את דברי דוד בסוף ימיו כחתימתו למזמוריו. לטעם זה ביאר מרדכי הוסיפו וסמכו לכך את הפסוקים בנחמיה, והסמיכו לחתימת דברי דוד את התחלת דברי הברכה שנחמיה - אשר היא

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל" למידנו חז"ל (תענית ט, א), "אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק האבר... וחזרה בזכות שניה. מת אהרן - נסתלק ענני כבוד... חזרו שניהם בזכות משה, מת משה - נסתלקו כולן". על פי דברי חז"ל אלו מבאר רבי אברהם אזולאי בעל 'חסד לאברהם' (מובא בפני דוד לכבוד החיד"א) את האמור בפרשתנו (כא, ד - ה): "ויברך העם באלקים ובמשה למה העלייתו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקהל". השפע האלוקי, ידעו היטב בני ישראל, בא אליהם דרך צינורות השפעה אשר הם כתעלות השקיה לשדה. הצינורות הללו היו משה, אהרן ומרים, ודרכם זכו ישראל לכל הדברים ההכרחיים לאדם הנמצא במדבר - מזון, מים, באר וענני כבוד להגנה מכל פגע.

בנוסף ידעו ישראל כי הגיע זמנם של שלוש הפרנסים הטובים להיפטר ולהסתלק מן העולם, ועל כן אחזתם חרדה ובעתה לנוכח הסתלקות מרים ואהרן, שהרי בכך מסתמן כי קרב ובא היום בו יסתלק אף משה רבנו, ובכך ינטלו כלל צינורות

ההשפעה להם זכו עד אז, ומנין יחיו את נפשם במדבר?

ענין זה מדויק היטב בלשון הכתוב: 'ויברך העם באלקים ובמשה', זאת משום שחשבו ישראל כי אין להם כל כח וזכות ללא משה רבנו, ואם כן שגו בכך שהניחו שרק בזכות שניהם: 'אלקים ומשה' יורדת עבורם ההשפעה מלמעלה, אולם כשיסתלק משה חששו שיפסיק הקב"ה את השפעתו מישראל. לזאת בא הקב"ה ושלח בהם את הנחשים, ובתחילה היה הענן שורפם ומונע מהם להזיק לבני ישראל, זאת כדי שבינו בני ישראל כי הקב"ה שומר עליהם באופן ישיר וללא כל גורם מתווך. ואכן פנו ישראל למשה רבנו והודו כי שגו בכך (פסוק ז): "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ונבד התפלל אל ה' וקטר מעלינו את הקחש", היינו - טעינו בכך שחשבנו כי נדרש גורם נוסף שיתווך בינינו להשי"ת.

אולם אף כאן המשיכו ישראל לשגות בענין זה והיו כטובלים ושרץ בידם, כשאמרו למשה: 'התפלל אל ה' וקטר מעלינו את הקחש', ובכך הראו כי אין אמונתם של משה שיענה הש"ת לתפילות שלהם, אלא הסתמכו אך ורק על תפילת משה כאמצעי לקבלת התפילות והורדת השפע עבורם.

לפיכך ציווה ה' יתברך (פסוק ח): "עשה לך שרף ושים אתו על גס והיה כל הנשף ורעה אתו וחי", כדי שיישאו עניהם כלפי מעלה בעצמם ויתפללו להשי"ת שיסיר מהם את מכת הנחשים, ובכך יבינו היטב כי תפילת כל יהודי הרי היא עולה על כסא הכבוד ופועלת עבורו גדולות ונצורות, באופן ישיר וללא כל אמצעי.

סדרא דצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

שיח מרתק שהתנהל בין האמורא הקדוש רבי מני לרבו רבי יצחק בן אלישיב, מציג באופן מופלא את כח התפילה והברכה בו ניחן הצדיק, עד כדי כך שכשהוציא מפיו אך מילים ספורות של בקשה פשוטה, התקיימה זו כהרף עין והיה הדבר לפלא (ע"פ תענית כג, ב). 'בני משפחת חמי, עתירי הממון, מצעירים אותי' קבל בפניו רבי מני, הללו, בגאווה מחמת עושרם, השתירו עליו והתנכלו לו בשל כך.

הגיב רבי יצחק במילה אחת: 'ייענו', וכך אירע. במהרה ירדו הללו מנכסיהם והפכו לעניים, אלא שאז התברר כי אף מצב זה אינו תורם ליחסיו של רבי מני עמם, משום שאז החלו הם להטרידו בדרישות כי יתמוך בהם בפרנסתם. כשהציף רבי מני עובדה זאת בפני רבי אלישיב, אף הפעם היתה התגובה קצרה ותמציתית: 'תעשרו', ולמותר לציין כי אכן כך היה.

רעיתו של רבי מני לא חוננה משמים ביופי חיצוני, והוא תינה על כך באוזני רבי אלישיב. לאחר שבירר את שמה: חנה, השיב לו רבי יצחק בפשטות: 'תתייפי חנה', וזו זכתה לעדנה באורח נס והתייפתה באחת.

אמנם, הדבר גרם לכך שהיא תשתר ותתנשא עליו בשל 'יפייה', ולנוכח בעיניה החדשה שנוצרה פעל רבי יצחק במילים ספורות, כהרגלו: 'תחזור חנה לשחרוריתך', מה שאכן אירע באופן מיידי.

יחד עם זאת, בשלב מסוים נכחו בכך זוג תלמידים אחרים של רבי יצחק ועמדו על כוחו הגדול, והם ביקשו את שאיוותה נפשם: 'יבקש עלינו רבנו שנכחים בתורה'.

על כך השיב רבי יצחק: 'עמי היתה, ושלחתיה'. כלומר - כח מופלא זה אינו עוד בידי, אם משום שלא חפץ להטריח כלפי מעלה, או משום שאכן ניטל ממנו כח זה בשל סיבה זו גופא (עיי"ש רש"י ובהגהות הב"ח).

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

פרשת נחש הנחושת, עליה התבטאו חז"ל (ראש השנה כט, א) כי מטרתו היתה כדי לעורר את ישראל לשאת עיניהם למרום אל אביהם שבשמים, מעלה נידון מעניין - האם ישנה בעיה הלכתית להתפלל בנוכחות בעלי חיים או מולם. בנידון זה, למעשה, יש לחלק בין בעלי חיים ממש לבין צורות שלהם. בעוד תפילה בנוכחות בעלי חיים אינה בעיה מדינא, שהרי בעת הצורך מותר לאדם להתפלל בעודו רוכב על חמור, לשם דוגמה, אולם קיים דיון נרחב בנוגע לצורת בעלי חיים בבית הכנסת, בין השאר משום שהם מסוגלים להסיח את דעתם של המתפללים.

נידון זה נוגע להלכה במקרים רבים, בבתי כנסת בהם מצוי שעל ארון הקודש או על הפרוכת רקומים או חקוקים צורות בעלי חיים, כדוגמת אריות.

להלכה נחלקו בכך הפוסקים (ראה באריכות אודות בכך במשנה ברורה א"ח סי' צ ובילקוט יוסף ח"ב עמוד רכח), האשכנזים נטו להתיר זאת והספרדים פסקו להחמיר ולהימנע מכך. ראוי לציין כי הגאון ר' שמואל הלר רבה של צפת הורה שאף לבני אשכנז יש להקפיד על כך בארץ ישראל, משום שלשיטתו על האשכנזים לקבל את חומרת הבית יוסף בענין זה.

ביאור לפני - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזוהד

בעת הנחת תפילין נהגו ישראל לומר את הקטעים הבאים, אשר יסודם בהררי קודש וסודות טמירים גנוזים בהם. הובא בקיצור השל"ה בשם ספר היכל הקודש למקובל רבי משה בן מימון אלבאז - מגדולי מקובלי מרוקו בתקופת הארז"ל, כי לאחר הנחת תפילין של ראש יש לומר תחינה הפותחת במילים: "מִמְחֶמֶתָּ אֶל-עֲלִיּוֹן תִּפְאֵל עָלֵינוּ". יסודה של תפילה זו על פי הסוד, ובה מבקש האדם כי יימשך עליו משפע מוחין העליונים של תפילין של ראש, אשר הם (כמובא בסידור האר"י קול יעקב) 'חכמה ובינה, חסד וגבורה'. ובשם האר"י הובא (שער הכוונות דרושי תפילין דרוש ו) כי ארבע בחינות אלו הינן כנגד ארבע פרשיות התפילין.

בעת ליפוף רצועות התפילין של יד על האצבע נהגו לומר את הפסוקים הבאים (הושע ב, כא - כב): "וְאַרְשִׁיתִי לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁיתִי לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: וְאַרְשִׁיתִי לִי בְאֱמוּנָה וְיִדְעַתְּ אֶת ה'". מקור המנהג ב'מצת שמורים' למהר"ן שפירא, וכתב ששלושת הכריכות מכוונות כנגד שלשה פסוקים אלה.

יד ושם

פסקי שמות והנחם בהם

זרח

"זִכְרָתִי יָמִים מְקֻדָּם הִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּתְךָ בְּמַעֲשֵׂה יְדֶיךָ אֲשׁוּחָת" (תהלים קמג, ה).

יש והאדם נבון ברעיונו, מדוכא בייסורים ומשתומם על יד ה' שנגעה בו. הוא מחפש במה להיתלות וחפץ להתנחם, ולכן באה הנחמה בפסוק זה, וכלשון הרד"ק: "זִכְרָתִי יָמִים מְקֻדָּם - כשאני בצרה, וישתומם לבי בתוכי, אני זוכר ימים מקדם, שהושעת את אבותינו שהיו בצרה גדולה, ואני מתנחם. הִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּתְךָ - בפעלים ובנפלאות ובמעשה ידך שעשית עמם, אהגה ואשיחה ואתנחם בהם, ואומר ללבי כי כן תעשה עמי".

הפלא ופלא

שאלות וחיידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם, פר' קרח:

1. תשובה ב' - שלא כמלך בשר ודם שהכל עצבים כשהוא מולך, כשימלך הקב"ה תגל כל הארץ.
2. תשובה א' - ליראוי ייענה לתפילתם, אך אוהביו יישמרו מנוק עד שאף לא יזדקקו להתפלל.
3. תשובה ג' - בקומה זקופה וללא גלגול מחילות.

בברכות קרי' ש' מתואר שבח המלאכים לכבוד "המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא". מה פשר הביטוי 'קדוש הוא'?

- א) הוא קדוש בעצם, ומתקדש ביותר על ידי שבח זה שנושאים לפניו המלאכים.
- ב) מופרש ומובדל בעצמותו, שאין לאף נברא יכולת להכיר באמיתות מציאותו.
- ג) קדושתו נסתרת מעין הבריות, אך מתבטאת במידות הגדולה, הגבורה והנוראות.

במזמור 'תהלה לדוד' נאמר: "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו". מהי המשמעות המיוחדת של הביטוי 'ידברו'?

- א) אריכות לשון, שהרי בגבורותיו יתברך שלא דרך הטבע יש להאריך ולדבר הרבה.
- ב) אין משמעות מיוחדת לביטוי זה, אלא הוא מילה נרדפת והשלמה לביטוי 'יאמרו'.
- ג) על דרך הנאמר: יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינִי, משון הנהגה, והיינו שהקב"ה מנהיג בגבורה.

בברכות השחר אנו מבקשים כי יתן לנו ה' חן בעיניו, וכך גם 'בעיני כל רואנו'. מה פשרה של בקשה זו?

- א) שנהיה אהובים הן לשמים - במעשים טובים, והן לבריות.
- ב) שמזונותינו הבאים אליו בידי בשר ודם יינתנו לנו בסבר פנים יפות.
- ג) שתי התשובות נכונות.

שם הזוכה בגיליון פר' צו: **משפ' לוברט, בית שמש**
שם הזוכה בגיליון חג הפסח: **ה' אליעזר דויטש, בני ברק**

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלואי כפי שיקולי המערכת).

